

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА
В ПРОСТОРИ КУЛЬТУРИ І ЦИВІЛІЗАЦІЇ**

Збірник наукових праць студентів,
аспірантів і молодих вчених

Запоріжжя
2021

Доброскок С. О. ВИКОРИСТАННЯ МЕМІВ ТА ЕМОДЖІ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	43
Домбровська Т. О. ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬОЇ ПЛАТФОРМИ «НА УРОК» У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДРАМИ-ФЕЄРІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ЛІСОВА ПІСНЯ»	45
Думанська Е. А. ВИВЧЕННЯ ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІКТ У 10 КЛАСІ	49
Жаркова Р. Є. ПРОБЛЕМАТИКА ДОРОСЛІШАНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	51
Зуєнко Я. М. НАЦІОНАЛЬНА МІФОЛОГЕМА ГЕРОЯ-ПОВСТАНЦЯ В РОМАНІ Л. КОНОНОВИЧА «ТЕМА ДЛЯ МЕДИТАЦІЇ»	54
Ісаєв І. Р. ПАМ'ЯТЬ МІСЦЯ ПОКОЛІНЬ ЯК СКЛАДОВА МОТИВУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТИ В РОМАНІ М. МАТІОС «БУКОВА ЗЕМЛЯ».....	57
Калініна В. С. УРОКИ-БЕСІДИ З ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ ПРИ ОБГОВОРЕННІ ТВОРЧИХ НАБУТКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 6 КЛАСІ	60
Качура А. В. ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ВІЙНИ В РОМАНІ С. ТАЛАН «РАКУРС»	63
Клевцова Н. В. ОРГАНІЗАЦІЯ «ЕКОЛОГІЧНИХ ХВИЛИНОК» ЗА ДОПОМОГОЮ АВТОРСЬКИХ ТЕКСТІВ ТА ФРАГМЕНТІВ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ НА УРОКАХ	66
Кононенко Т. С. МЕРЕЖЕВА ЛІТЕРАТУРА ЯК ОЗНАКА КОНВЕРГЕНТНОСТІ ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ	68
Коченко П. А. ТВОРЧИСТЬ ЛЕСЯ ПОДЕРЕВ'ЯНСЬКОГО – ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	69
Кошелева А. М., Єфименко Л. М. ФУНКЦІЙНА РОЛЬ КОЛЬОРУ У ДРАМІ В. ВИННИЧЕНКА «ЧОРНА ПАНТЕРА І БІЛИЙ МЕДВІДЬ»	71
Краснікова О. І. СТРАТЕГІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ У РОМАНІ М. ГРИМИЧ «КЛАВКА»	77

Література

1. Качак Т. «Дівчачі тексти»: фемінний дискурс у сучасній українській прозі для юних читачів. *Слово і Час*. 2017. № 4. С. 79–90.
2. Мацевко-Бекерська Л. Світова література як простір (не)(про)(до)читання в методичному дискурсі сучасної школи. *Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва «Література. Діти. Час»*. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2016. Вип. VI: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Українська література для і про дітей: історичні здобутки й тенденції розвитку» (11 жовтня 2016 року). С. 88–94.
3. Пол П., Руссо М. Як виховати читача / пер. О. Стукало. Київ : ArtHuss, 2020. 288 с.
4. Шалагінов Б., Назаров Н. Великий світ маленького дитинства. *Всесвіт*. 2008. № 5–6. С. 166–171.

Зуєнко Я. М.
аспірантка

Запорізький національний університет
Наук. кер.: Ніколаєнко В. М., к. філол. н., доцент

**НАЦІОНАЛЬНА МІФОЛОГЕМА ГЕРОЯ-ПОВСТАНЦЯ
В РОМАНІ Л. КОНОНОВИЧА «ТЕМА ДЛЯ МЕДИТАЦІЇ»**

Поняття «герой», «героїзм», «архетип героя» від кінця ХІХ століття привертало увагу вчених-гуманітаристів. Їх широко досліджували в контексті соціальної антропології, соціології, політології, культурології, літературознавства, порівняльної міфології й міфокритики.

Особливий інтерес серед учених становила етнонаціональна специфіка реалізації першообразу героя. Дж. Нахбар і К. Лоуз на матеріалі американського суспільства виокремлювали два підтипи – героя-бунтівника і героя-громадянина: «Герої-громадяни – це постаті, що втілюють міфи, пов’язані з панівною течією в [...] суспільстві, з традиційними цінностями громади й нації. Герої-бунтівники, навпаки, представляють ідеї та цінності, пов’язані з індивідуальною свободою, з необхідністю кидати виклик панівній течії, коли її потужні потоки загрожують змити права меншості на користь правил більшості» [3, с. 316].

Цю типологію на вітчизняному ґрунті застосовував Т. Шумейко, який зауважував, що «в українському суспільстві спостерігається тенденція до поєднання бунтівливого героя з протилежним типом героя-громадянина [...] Відтак, можна говорити про українського “героя-бунтаря” як про комбінований тип “бунтівного громадянина”» [2, с. 86]. І справді: український герой-бунтівник не лише чинить опір дійсній владі (часто – загарбницькій), але й

проявляє високу громадянську свідомість, ототожнюючи себе з національною спільнотою, її ідеалами, потребами, цінностями (мовою, віросповіданням, традиціями тощо).

Слід зазначити, що різновид «бунтівного громадянина» поширений у зарубіжній культурі. Серед інших, знаходимо відповідні тези в працях В. Станіли та Р. Шарми, присвячених відповідній міфологемі в балканській культурі [див.: 4] та аналізу літературних образів індійського національного героя Міяма Дідо й шотландського Вільяма Воллоса [див.: 5], із чого можна зробити висновок, що тип героя-повстанця є властивим для націй, які пережили тривалий період чужоземного панування: недовіра до владних структур, де керівні посади посідають іноземці та колаборанти, унеможлиблює співпрацю між ними й поневоленим народом, відсутність координаційного центру породжує спонтанні сплески спротиву, метою котрого є не стільки становлення повноцінної незалежної держави, скільки повалення дійсного ладу. Такі передумови зумовлюють появу «лідера з народу».

Аналізуючи образ національного героя-повстанця на прикладі постатей Івана Сірка, Тараса Бульби, Нестора Махна, Т. Шумейко виокремлював ключові риси: незалежна позиція, вірність ідеї, непереможність, яка часто виявляється у володінні надприродними здібностями, схильність до стихійного бунту, більше спрямованого на самовираження, ніж на тривалий результат [див.: 2].

Такі ж ознаки спостерігаємо і в Юра з роману Л. Кононовича «Тема для медитації». Протягом твору він демонструє незалежність думки і вірність ідеї вільної від комунізму України, причому обидві якості проявлялися в нього змалечку, частково завдяки вродженим рисам характеру, успадкованим від діда (упертості, рішучості, непоступливості), частково – завдяки вихованню баби Чакунки. Відьма, відверто розповідаючи онукові про родинне минуле й дозволяючи бути присутнім при бесіді старших людей про події Голодомору 1932–1933 років, формувала в нього бінарну картину світу, яка з часом стала осмисленою.

Характер Юра, вихованого за таких умов, давався взнаки з раннього дитинства героя: спершу він прилюдно звинуватив Леніна в голоді 1932–1933 років, через що до кінця навчання в школі здобув собі славу петлюрівця й нащадка петлюрівця, пізніше, уже в старших класах, зневажив один із головних радянських символів – бюст Леніна (піддавшись імпульсу, настромив гіпсову голову вождя на палицю й бігав з нею довкола сільського клубу), у зв'язку з чим його ледве не вигнали зі школи. В університеті протагоніст продовжував відверто висловлювати свої антикомуністичні погляди, рекомендувати одногрупникам твори заборонених авторів (наприклад, Б.-І. Антонича), за що неодноразово критикувався на комсомольських зібраннях. Зрештою, Юр вступив до групи, яка поширювала самвидав, і так потрапив до поля зору КДБ. Подальші випробування (допит у КДБ, рік у психіатричній лікарні, примусовий переїзд у віддалений райцентр і постійний нагляд спецслужб) йому вдалося пережити лише завдяки вродженій стійкості й твердості духу.

Саме під час заслання Юр, проаналізувавши історичну шкоду, завдану українцям комуністичною владою, конкретизував та систематизував свої політичні погляди, чого йому бракувало раніше, адже до того комуністична ідеологія і все, що з нею пов'язане, викликало в протагоніста більше підсвідому відразу, асоціюючись із оповідями баби Чакунки про Голодомор та спровоковані ними видіння білої примари, котра переслідувала хлопчика.

Його думки, викладені в щоденнику, – роздуми зрілої, радикально налаштованої й водночас глибоко травмованої людини. Політичні орієнтири однозначні: ворога треба знищувати без сумнівів і жалю, так, як сам ворог чинив з українцями: «Аж тоді хід наших думок трохи мінявся, й ми починали здогадуватися, що ніякого діалогу з цією фашистською владою не може бути; що комуністи – це не люди, і до них не можуть бути застосовані загальнолюдські норми моралі й права; що їх потрібно розстрілювати, вішати, топити, давити гусеницями танків, рубати на шматки й розкидати по вулицях» [1, с. 143–144]. Фактично, Юр випередив свій час – на початку двохтисячних Л. Кононович демонструє той тип героя, котрий в українському інформаційному полі з'явився лише після 2014 р. – інтелектуала, готового воювати не лише словом, але й зброєю – чи то в окопах, чи то на барикадах, але, на відміну від персонажів творів про війну на Сході, Україна, що її він би міг захищати, ще не відбулася.

Бунт Юра анархічний. Він спрямований не лише проти радянської системи, а й будь-якої системи в принципі, що визнає й сам герой: «Ти ж ворог усякої держави... навіть у своїй самостійній Україні ти будеш боротися проти існуючого ладу, правда ж? – Правда! – твердо сказав я. – Тому що всяка держава – це зло. Вона плодить величезну кількість чиновників, які паразитують на тілі народу. А такі, як я, розглядають чиновників, як слуг... собак, яких треба держати в нашійниках і на повідках!» [1, с. 147].

Для критичного ставлення до владного апарата в Юра є кілька причин. Насамперед – невідповідність його уявлень про незалежну державу дійсності, про що він неодноразово зазначав у щоденнику. Україна все ще залишалася країною із глибоко травмованою самототожністю: на її теренах існували дві моделі ідентичностей із протилежними наборами вартостей, причому націоналістична модель, яку підтримував і до котрої прагнув Юр, опинилася відтиснутою на маргінесі, а українське майбутнє будували малоросипристосованці. Недарма суперник Юра Стоян закидав йому, що «це не ви побудували незалежність – це ми побудували її» [1, с. 220]. Різні цінності й уявлення про майбутнє панівної течії й дисидентів, що пережили радянські репресії, позбавило останніх шансу бути зрозумілими й почутими, включеними до державотворчих процесів. Почуваючи себе зайвим на батьківщині, де не поспішали позбуватися спадщини радянського режиму, Юр покинув Україну, аби контрактником на Балканах реалізувати потребу в радикальних змінах.

Ще однією характерною рисою протагоніста є його прагнення повернутися до ідеалізованої (на противагу безрадiсному сьогоденню) «золотої

доби». Прикметно, що для Юра досконалим минулим постають не часи повноцінного державного утворення Війська Запорозького, а Гайдамаччина – стихійний бунт проти загарбників, що трактується головним героєм як ідеал, до котрого слід прагнути; такий підхід ілюструє загальне анархічне налаштування протагоніста.

Отже, образ Юра є проявом міфологеми героя-повстанця, характерної для країн, які пережили тривалий період чужоземного панування, чим пояснюється його радикальність і непримиренність у ставленні до ворогів України.

Література

1. Кононович Л. Тема для медитації. Львів : Кальварія, 2005. 236 с.
2. Шумейко Т. Герої волі та руїни (Іван Сірко, Нестор Махно, Тарас Бульба). *Герої та знаменитості в українській культурі*. Київ : УЦКД, 1999. С. 85–96.
3. Nachbar J., Lause K. *Popular Culture : An Introductory text*. Bowling Green : Bowling Green State University Press, 1992. 504 p.
4. Sharma R. *Folk as Alternate History. A Comparative Study of Mian Dido and William Wallace*. A thesis submitted for the degree of Doctorate of Philosophy in English. Jammu, 2016. 235 p.
5. Stănilă V. *The Myth of the Rebel Hero: Identity Issues in the Balkans*. URL: <https://cutt.ly/RhhHfOv>.

Ісаєв І. Р.

студент 4 курсу

Запорізький національний університет

Наук. кер.: Костецька Л. О., к. філол. н., доцент

ПАМ'ЯТЬ МІСЦЯ ПОКОЛІНЬ ЯК СКЛАДОВА МОТИВУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТИ В РОМАНІ М. МАТІОС «БУКОВА ЗЕМЛЯ»

Останні десятиріччя у світі помітно активізувався дискурс навколо поняття «пам'ять». Колективна пам'ять, яка характеризується своєю інтегративною природою, є одним із найбільш досліджуваних концептів у площинах гуманітаристики. В українському культурному просторі досить актуальною темою є тема пам'яти національної (одного з різновидів колективної пам'яти [див.: 2, с. 94]), що зумовлено необхідністю переосмислення, осмислення підвалин власної української національної ідентичності. Національна пам'ять – це «усвідомлений і безперервний процес відбору, запам'ятовування, збереження і передачі наступним поколінням уявлень, знань і ціннісних оцінок знакових фактів, подій і постатей історії, які справили помітний вплив на становлення, розвиток і самоідентифікацію нації та складають духовну скарбницю її суспільного досвіду» [3, с. 37–38].

Значна частина українських письменників літератури постколоніального періоду намагається заповнити прогалини, спричинені примусовим мовчанням

